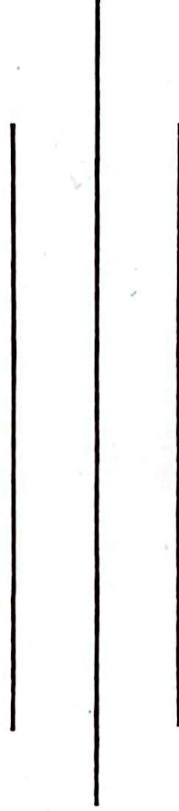

जिल्ला समन्वय समिति
महोत्तरी
२०७३

ढुंगा, गिट्टी, वालुवा उत्खनन, बिक्री तथा व्यवस्थापन
सम्बन्धी कार्यविधि २०७९

जिल्ला अनुगमन समिति, महोत्तरी

महोत्तरी जिल्लाको नदि / खानी क्षेत्रबाट नदि तथा खानीजन्य पदार्थ (ढुंगा, गिट्टी, बालुवा) उत्खनन्, संकलन एवं विक्रि वितरण अनुगमन तथा नियमन सम्बन्धि कार्यविधि, २०७९

प्रस्तावना:

महोत्तरी जिल्ला भित्र रहेका नदि क्षेत्र खोला तथा निजि जग्गाबाट उत्खनन् /संकलन हुने साधारण निर्माणमुखी खनिज पदार्थ (ढुंगा, गिट्टी, बालुवा, रोडा) आदीको संकलन, विक्रि तथा आन्तरिक निकासी कार्यबाट स्थानीय तहहरूले राजस्व संकलन गर्दै आएका छन् । गाउँपालिका वा नगरपालिकालाई ढुंगा, गिट्टी, बालुवा एवं माटोजन्य वस्तुको विक्रि गर्ने अधिकार उपयोग गर्ने व्यवहारिक प्रक्रिया निर्धारण गर्न वाञ्छनीय भएकोले, नेपाल सरकार (मन्त्रिपरिषद्) ले ढुंगा, गिट्टी, बालुवा उत्खनन् विक्रि तथा व्यवस्थापन सम्बन्धि मापदण्ड, २०७७ जारी गरेको र सोही मापदण्डको दफा १५ मा "यस मापदण्ड बमोजिम अनुगमन तथा नियमन सम्बन्धी व्यवस्थाको कार्यान्वयनको लागि जिल्ला अनुगमन समितिले आवश्यक कार्यविधि बनाई लागु गर्न सक्नेछ" भन्ने व्यवस्था बमोजिम मिति २०७९।०४।०३ गते महोत्तरी जिल्लाको जिल्ला अनुगमन समितिको बैठकले गरेको निर्णयानुसार नदिजन्य तथा खानीजन्य पदार्थ जिल्ला अनुगमन समिति महोत्तरीले यो कार्यविधि बनाई मिति २०७९।०४।३ गतेबाट लागु हुने गरी जारी गरेको छ ।

१. कार्यविधिको उद्देश्य:

- १) नदिक्षेत्र तथा खानी क्षेत्रबाट नदिजन्य /खानीजन्य सामग्री (साधारण निर्माणमुखी खनिज) उत्खनन् /संकलन तथा ओसार पसार गर्दा प्रारम्भिक वातावरणीय परिक्षण (IEE) प्रतिवेदन एवं उद्योग संचालन गर्दा पालना गर्नुपर्ने भनी तोकिएका शर्तहरू प्रभावकारी रूपमा कार्यान्वयन भएको वा नभएको भन्ने सम्बन्धमा सो को अनुगमन तथा नियमन गर्ने गराउने ।
- २) नदिक्षेत्र र खानी क्षेत्रबाट नदिजन्य /खानीजन्य सामग्री ओसार पसार गरिने मार्ग वरिपरिको वातावरण संरक्षण गर्ने गराउने प्रवन्ध गर्ने ।
- ३) नदिजन्य पदार्थ तथा खानी क्षेत्रबाट साधारण निर्माणमुखी खनिजको अधिक दोहन तथा अवैध ओसार पसार नियन्त्रण गरि दिगो उपयोग गर्दै यस्ता पदार्थको आपूर्ति हुने प्रवन्ध मिलाउने ।
- ४) नदिजन्य पदार्थ उत्खनन् /संकलन, ओसारपसार गर्ने सन्दर्भमा नेपाल सरकारबाट भएका विभिन्न निर्णयहरूलाई कार्यान्वयन गर्ने गराउने ।
- ५) आम नागरिकलाई सुपथ मुल्यमा निर्माण सामग्री (ढुंगा, गिट्टी, बालुवा, ग्रेभेल) उपलब्ध गराउने वातावरण श्रृजना गर्ने गराउने ।
- ६) सार्वजनिक विकास निर्माणका लागि आवश्यक पर्ने निर्माण सामग्री (ढुंगा, गिट्टी, बालुवा ग्रेभेल) को उचित अभाव हुन् नदिने व्यवस्था मिलाउने ।

२. कार्यविधिको क्षेत्रहरू:

- १) नदिजन्य तथा खानीजन्य पदार्थ उत्खनन् /संकलन गर्न नियमानुसार स्वीकृति दिइएको क्षेत्रहरू ।

प्रमुख

३.

नदिजन्य पदार्थ उत्खनन / संकलन गर्ने प्रक्रिया:

महोत्तरी जिल्ला भित्रको स्थानीय तहको आन्तरिक आय. कुसुने ठेक्का लिने ठेकेदारलाई उपलब्ध गराईएको ईजाजत-पत्र अनुरूप यस क्षेत्रमा सामग्री उत्खनन / संकलन भईरहेको छ । स्वीकृत IEE (प्रारम्भिक वातावरणीय परिक्षण) को प्रावधान अनुरूप जिल्ला अनुगमन समितिको निर्णय र IEE (प्रारम्भिक वातावरणीय परिक्षण) प्रतिवेदनमा भएको व्यवस्था बमोजिम प्रत्येक आर्थिक वर्षको असार, श्रावण र भाद्र महिनामा नदि / खानी क्षेत्रमा मेशिनरी औजारको प्रयोग गरि अथवा मानव संशाधनको प्रयोग गरि उत्खनन / संकलन कार्यलाई पूर्ण रुपमा बन्देज गरिएको छ ।

स्थानीय तहको राजस्व संकलन कार्यलाई थप व्यवस्थित गर्न वातावरणीय दृष्टिबाट कुनै पनि नकारात्मक प्रभाव पर्न नदिने गरी असोज महिना देखि जेष्ठ मसान्तसम्म नदि तथा खोलाको किनारबाट खानीजन्य र नदिजन्य पदार्थ उत्खनन तथा संकलन गर्नका लागि स्वीकृत IEE (प्रारम्भिक वातावरणीय परिक्षण) प्रतिवेदन अनुरूप देहायका प्रक्रिया र विधि बमोजिम नदिजन्य पदार्थ संकलन / उत्खनन गर्ने व्यवस्था मिलाईएको छ :-

- १) असार, श्रावण र भाद्र महिनामा खोला / नदि / खानी क्षेत्रबाट रोडा, ढुंगा, बालुवा, ग्राभेल जस्ता नदिजन्य पदार्थ उत्खनन / संकलन गर्न पाईने छैन ।
- २) नदीको बहाव क्षेत्र बाहेक नदीले ढुंगा, बालुवा थुपारी बनाएको बगरबाट IEE (प्रारम्भिक वातावरणीय परिक्षण) प्रतिवेदनमा उल्लेखित स्थानबाट नियमानुसार तोकिएको लम्बाई, चौडाई र गहिराई सम्म मात्र सामग्री उत्खनन गर्न सकिनेछ यसरी उत्खनन गर्दा नदी तथा खोलाको सतह भन्दा तल हुने गरि उत्खनन / संकलन गर्न पाईने छैन ।
- ३) पक्कि मोटर पुलको तल र माथितिर IEE (प्रारम्भिक वातावरणीय परिक्षण) प्रतिवेदन तथा हाल विद्यमान रहेका प्रचलित ऐन / नियमावलीमा उल्लेखित दुरीलाई निषेधित क्षेत्र तोकिएको हुँदा उक्त क्षेत्रबाट नदिजन्य सामग्री उत्खनन / संकलन निषेध गरिएको छ ।
- ४) नदी तथा खोलाको बहाव परिवर्तन हुने गरी तथा नदि वा खोला Divert हुने गरि उत्खनन / संकलन कार्य गर्न पाईने छैन ।
- ५) सिंचाई कुलो, सडक तथा अन्य भौतिक संरचनालाई असर पर्ने गरि सामग्री संकलन / उत्खनन गर्न पूर्ण रुपले निषेध गरिएको छ ।
- ६) असार, श्रावण र भाद्र महिना बाहेकका महिनाहरूमा IEE (प्रारम्भिक वातावरणीय परिक्षण) प्रतिवेदनमा उल्लेखित अवधिभर जिल्ला स्तरीय अनुगमन समितिको निर्देशन बमोजिम प्राविधिक नापजाँच समेतका आधारमा तोकिएको मापदण्ड अनुरूप तोकिएको संख्यामा मेशिनरी औजार प्रयोग गरि सामग्री संकलन गर्न सकिने र सो कार्यलाई IEE (प्रारम्भिक वातावरणीय परिक्षण) को प्रावधान अनुरूप प्रभावकारी रुपमा कार्यान्वयन गर्नका लागि सामग्री संकलन हुने क्षेत्रको स्थानीय तहले नियमित अनुगमन गरि जिल्ला अनुगमन समितिमा प्रतिवेदन दिन कार्यदल गठन गर्नु पर्नेछ । उत्खनन क्षेत्रमा मेशिनको प्रयोग गर्दा देहाय बमोजिमका प्रक्रिया अनिवार्य रुपमा पुरा गर्नु पर्नेछ :-

प्रमुख
२

- ६.१) उपरोक्त बमोजिम गठित स्थानीय अनुगमन तथा समन्वय समितिले तोकिएको क्षेत्र र परिमाण सम्म मात्र उत्खनन् /संकलन गरि IEE (प्रारम्भिक वातावरणीय परिक्षण) प्रतिवेदनमा उल्लेखित उत्खनन् योजना (Excavation Plan) बमोजिम मेशिन प्रयोग गर्ने र त्यसरी प्रयोग गर्ने मेशिनको आवश्यक कागजात सम्बन्धमा सम्बन्धित स्थानीय तह र जिल्ला अनुगमन समितिले अनिवार्य रूपमा यस कार्यविधिको अनुसूची-१ बमोजिमको अभिलेख राख्नु पर्नेछ ।
- ६.२) वृंदा नं. ६.१ बमोजिम स्वीकृति दिदा सामग्री संकलन गर्ने क्षेत्र, विधि तथा परिमाण खुलाएको हुनु पर्नेछ ।
- ६.३) पानीको बहाव भित्रबाट नदिजन्य /खानीजन्य पदार्थ उत्खनन /संकलन गर्न पाईने छैन । उत्खनन स्थलमा उत्खनन् गर्ने नदिजन्य तथा खानीजन्य पदार्थको परिमाण समेत खुल्ने गरि तोकिएको ढाँचामा सूचना पार्टीमा राख्नुपर्छ ।
- ६.४) कुनै पनि फर्म तथा व्यक्तिले सावेल जस्ता सामान्य औजार बाहेक मेशिनको प्रयोग गरि सामग्री उत्खनन् /संकलन गर्नुपूर्व सो क्षेत्रको स्थानीय अनुगमन समिति /स्थानीय तहको स्वीकृति लिएर मात्र बगर क्षेत्रमा प्रवेश गर्न पाउनेछ । ढुवानीको साधनबाट निष्कासन हुने धुँवा, आवाज र लुब्रिकेन्टको उचित व्यवस्थापन गर्नु पर्नेछ ।
- ६.५) रातिको समयमा (विहान सुर्जोदय भन्दा अगाडि र बेलुकी सुर्यास्त पछाडि) सामग्री उत्खनन र संकलन गर्न पाईने छैन ।
- ६.६) स्थानीय अनुगमन तथा समन्वय समितिले दिएको स्वीकृति र सोको प्रक्रिया बमोजिम नदि क्षेत्रमा सामग्री संकलन गर्ने फर्म /व्यक्तिको सम्पूर्ण विवरण जस्तै उत्खनन् /संकलन स्थलमा प्रयोग हुने मेशिनहरु तथा उक्त मेशिन संचालन गर्ने अपरेटरको विवरण (ब्लु-बुक, लाईसेन्स ईत्यादि) को प्रतिलिपि समेत संलग्न राखी यस कार्यविधिको अनुसूची-१ बमोजिम फारम अनुसार अध्यावधिक गरि सम्बन्धित क्षेत्रको प्रहरी मार्फत साप्ताहिक रूपमा जिल्ला अनुगमन समितिमा जानकारी दिने व्यवस्था मिलाउने ।
- ६.७) नदि /खानी क्षेत्रमा मेशिन प्रयोग गर्दा IEE (प्रारम्भिक वातावरणीय परिक्षण) प्रतिवेदनमा उल्लेखित क्षेत्रमा Excavation Plan मा उल्लेखित संख्यामा मात्र मेशिन प्रवेशको स्वीकृति दिने व्यवस्था स्थानीय अनुगमन समितिले मिलाएर सोको जानकारी जिल्ला अनुगमन समितिलाई दिनु पर्नेछ । नदिजन्य पदार्थ ढुवानी गर्न गएका सवारी साधनले अन्य कुनै पनि सामग्रीहरु लुकाई छिपाई ढुवानी गर्न पाउने छैन ।
- ६.८) स्थानीय अनुगमन तथा समन्वय समितिको सिफारिसमा नदि /खानी क्षेत्रमा प्रवेश गरि नदिजन्य सामग्री संकलन गर्दा कुनै मानवीय वा भौतिक क्षति नहुने गरि व्यवस्थापन गर्ने र ढुवानी गरि लैजाने मार्गमा धुलो उड्ग नदिन पानी छर्कने तथा सवारी साधनहरु प्रचलित नियमानुसार सिमित गतिमा संचालन गर्नुपर्ने जिम्मेवारी

प्रमुख

(150)

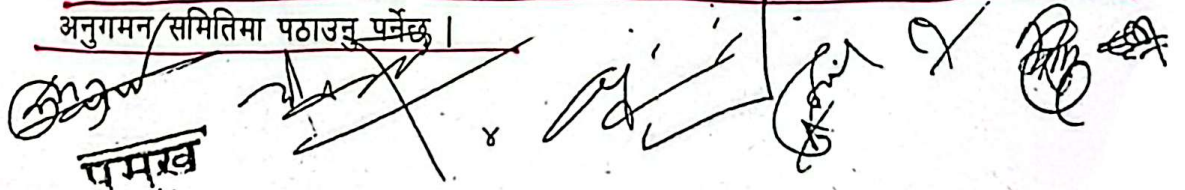
सम्बन्धित ठेकेदार, संकलन/उत्खनन कर्ताको हुनेछ । यदि कुनै कारणले उक्त प्रकारको क्षति हुन गएमा सोको जिम्मेवारी सो कार्यका लागि अनुमति प्राप्त गरेको ठेकेदार, संकलनकर्ता /उत्खननकर्ताको हुनेछ र सो वापतको क्षतिपूर्ति वा सो सम्बन्धमा भएको खर्च निजवाट नै उसुल उपर गरिनेछ ।

- ७) सडक सुरक्षाका लागि तोकिएको क्षमता भन्दा बढी भारवहन हुने गरि सामग्री ढुवानी गर्न पाईने छैन ।
- ८) स्वीकृत IEE (प्रारम्भिक वातावरणीय परिक्षण) प्रतिवेदनमा उल्लेखित वातावरणीय व्यवस्थापन योजना अनुरूपका न्यूनीकरणका (Mitigation) कार्यहरु सम्बन्धित स्थानीय तहले कार्यन्वयन गर्नु पर्नेछ ।
- ९) नदीको सम्पूर्ण चौडाईको तोकिएको किनारा छोडेर मात्र नदिजन्य पदार्थ संकलन गर्नु पर्नेछ ।
- १०) स्वीकृत IEE (प्रारम्भिक वातावरणीय परिक्षण) मा तोकिएको दैनिक उत्खनन गर्न पाउने परिमाण भन्दा बढी मात्रामा उत्खनन गर्न पाईने छैन ।
- ११) संकलन क्षेत्रमा संकलनकर्ताले अस्थायी शौचालयको प्रवन्ध गरेको हुनु पर्नेछ ।
- १२) नदिजन्य पदार्थ संकलन, उत्खनन ढुवानी आदी कार्यमा बालबालिकाहरुलाई संलग्न गर्न/गराउन पाईने छैन ।

४. खानीजन्य साधारण निर्माणमुखी खनिज पदार्थ उत्खनन कार्यको प्रक्रिया:

महोत्तरी जिल्ला भित्र साधारण निर्माणमुखी खनिज पदार्थ (ढुंगा, गिट्टी, बालुवा, ग्राभेल) उत्खनन कार्यका लागि खानी तथा खनिज पदार्थ ऐन तथा नियमावली २०५६ बमोजिम अनुमति प्राप्त उद्योगहरुवाट स्थानीय तह/प्रदेश सरकारलाई रोयल्टी प्राप्त भई राजस्वमा योगदान भएको छ भने त्यस्ता उद्योगहरुलाई नियमन गरि व्यवस्थित ढंगवाट संचालन गर्नु पर्ने जिम्मेवारी समेत राज्यको रहेको हुन्छ । तसर्थ त्यस्ता उद्योगहरुवाट साधारण निर्माणमुखी खनिज पदार्थ उत्खनन गर्दा IEE (प्रारम्भिक वातावरणीय परिक्षण) प्रतिवेदनमा उल्लेखित प्रावधान, उद्योग दर्ता गर्दा तोकिएका शर्तहरु समेत पालना गर्ने गरी देहायको प्रक्रिया र विधी बमोजिम खानिजन्य पदार्थ संकलन /उत्खनन गर्ने व्यवस्था मिलाईएको छ ।

- १) प्रारम्भिक वातावरणीय परिक्षण प्रतिवेदनका शर्त एवं स्वीकृत विधि, प्रक्रिया र परिमाण बमोजिम मात्र उत्खनन कार्य गर्नुपर्नेछ ।
- २) उत्खनन कार्य गर्दा खनिज पदार्थको अधिकतम सदुपयोग र खनिज सम्पदाको संरक्षण हुने गरि गर्नुपर्नेछ ।
- ३) उत्खनन कार्य गर्दा वातावरणमा न्युनतम प्रतिकुल प्रभाव पर्ने उपाय अपनाई वातावरण संरक्षणमा समुचित ध्यान दिई कार्य गर्नु पर्नेछ ।
- ४) आ.व. को अन्तिम (जेष्ठ मसान्त) सम्म मौज्जात रहेका नदिजन्य पदार्थको विवरण जिल्ला अनुगमन/समितिमा पठाउनु पर्नेछ ।

सम्बन्धित

- ५) नदिजन्य पदार्थ विक्रि वितरण गर्ने सम्बन्धमा भएको सम्झौता सम्बन्धी विवरण कार्यान्वयन पूर्व जिल्ला अनुगमन समितिलाई उपलब्ध गराउनु पर्नेछ ।
- ६) उत्खनन् गरिएका खनिज पदार्थको दैनिक अध्यावधिक विवरण सम्बन्धित खानिस्थालमा नै अभिलेख राखेको हुनुपर्ने र सम्बन्धित निकायहरुबाट अनुगमन हुँदा पेश गर्नुपर्ने दायित्व ईजाजत प्राप्त ठेकेदारको हुनेछ ।
- ७) राष्ट्रिय तथा सार्वजनिक हित र सुरक्षाका निमित्त छुट्याईएको स्थानहरुमा र प्राचिन स्मारक शहर, चिहान, मसानघाट, सार्वजनिक बाटो, घाट, बाँध, पैनी, पाईप लाईन, किल्ला, गढी, छाउनी, मन्दिर, मस्जिद, गिर्जाघर, घर, कारखाना ईत्यादी बाट कानुनले तोकेको दुरी-भिन्न उत्खनन कार्य गर्न गराउन पाइने छैन र त्यस्ता क्षेत्रमा घर, कारखाना वा गोदाम समेत बनाउन पाइने छैन ।
- ८) आफ्नो उत्खनन् क्षेत्रको नजिक उत्खनन् कार्यको अनुमतिपत्र प्राप्त अन्य व्यक्तिलाई आफुले बनाएको टाइमलाईन, रोपवे लाईन, बाटो र पानिघाट समेत मनासिव शर्तहरुमा उपयोग गर्न दिईनेछ ।
- ९) खनिज पदार्थ भण्डार गर्न तथा जम्मा गर्ने स्थलमा खनिज कार्यको परिमाणको नाप जाँच गर्ने दुरुस्त रहेको यथोचित यन्त्रहरुको प्रबन्ध गरेको हुनु पर्नेछ ।
- १०) उत्खनन् कार्यको अनुमतिपत्र प्राप्त भु-सतहको सिमाना बाहिर हुने गरि उत्खनन् कार्य नगर्ने र दुई वा दुई भन्दा बढी अनुमति पत्रमा उल्लेखित क्षेत्रको सिमाना जोडिएका रहेछ भनी अनुमतिपत्र प्राप्त व्यक्तिले सो सिमानाबाट प्रचलित कानुनले तोकेको दुरी छाडी खानी उत्खनन् कार्य गर्नु पर्नेछ ।
- ११) उत्खनन् कार्य गर्दा खोलाको किनार, टनेल खाल्टो ईत्यादीमा कुनै दुर्घटना हुन् नपाउने गरि सुरक्षाको व्यवस्था गर्नु पर्नेछ । प्रचलित कानुन र ईजाजत पत्रमा लेखिएका शर्तहरु विपिरित बाहिर गई गरिएको उत्खनन् कार्यबाट उत्पन्न क्षति वापत उत्खनन् कर्ता, फर्म, कम्पनि संस्था स्वयं नै जवाफदेहि हुनेछन् ।
- १२) उत्खनन् कार्य गर्दा कुनै दुर्घटना परेमा, कुनै व्यक्तिको मृत्यु भएमा वा आफुले पाएको अनुमतिपत्रमा उल्लेखित क्षेत्रभित्र कसैको धन, सम्पत्तिको हानी नोक्सानी हुन् गएमा वा हुन् सक्ने सम्भावना देखिएमा सम्बन्धित स्थानीय तह, जिल्ला प्रशासन कार्यालय, जिल्ला समन्वय समिति र प्रदेशलाई तुरुन्त सूचना दिनु पर्नेछ ।
- १३) खानी क्षेत्रमा उत्खनन् कार्य संचालन गर्दा सोको रेखदेख, नियन्त्रण आदीको लागि अनुमतिपत्र प्राप्त व्यक्तिले स्वयम् वा निजको प्रतिनिधि रहनु पर्नेछ ।
- १४) उत्खनन् कार्य गर्दा माईनिंग स्किममा उल्लेखित भए बमोजिम बेन्चिंग पद्धति अपनाई प्राविधिकको रेखदेखमा गरिनुपर्ने साथै दैनिक उत्पादन अनुमति भन्दा बढी परिमाणमा उत्खनन् गर्न पाइने छैन ।

पम्ख

- १५) कामदारहरुलाई सुरक्षा सामग्री (हेल्मेट, बुट, चस्मा, पन्जा) प्रयोग गर्न लगाएर काममा लगाउनुपर्ने साथै कामदारहरुको विमा गरेको हुनु पर्नेछ ।
- १६) उद्योग सम्बन्धी विवरणहरु खुलाएको सूचना पाटी मूलद्वारमा राख्नु पर्नेछ ।
- १७) आफ्नो उद्योग क्षेत्र भित्र क्वारी क्षेत्र / माईनिंग क्षेत्रमा कम्तिमा ५ फिट उचाईको तारवार लगाउनु पर्नेछ ।
- १८) खानी-भित्र जल निकासी (Drainage) को उचित व्यवस्था गरेको हुनु पर्नेछ ।
- १९) उद्योग संचालन गर्दा साधारण निर्माणमुखी ढुंगा मिसिएको ओभरवर्डन माटोलाई आफ्नो उद्योगको जग्गामा नै व्यवस्थापन गरि राख्नु पर्नेछ । त्यस्ता माटोहरु नजिकैका वनक्षेत्र, खोल्ला, खोला वा सार्वजनिक जग्गामा थुपारी राख्न पाइने छैन ।
- २०) खानी क्षेत्रमा कार्यालय खडा गरि सो कार्यालयमा आफुले पाएको अनुमतिपत्र प्रष्ट देखिने गरि राख्नु पर्नेछ ।
- २१) आफ्नै खर्चमा ईजाजत प्राप्त खनिज क्षेत्रको सिमाना कायम गर्नु पर्नेछ ।
- २२) काबु बाहिरको परिस्थितिले गर्दा खनिज कार्यमा बाधा परि एक महिना भन्दा बढी उत्खनन कार्य बन्द वा रोकावट हुन् गएमा सम्बन्धित स्थानीय, तह र जिल्ला अनुगमन समितिमा सूचना गर्नुपर्ने छ ।

५. अनुगमन सम्बन्धी व्यवस्था

प्रतिवेदनका शर्तहरुको पालना, उत्खनन परिमाणको नियन्त्रण, राजश्व चुहावट तथा चोरी नियन्त्रण, लगायतका कार्यहरुको अनुगमन गर्ने देहाय बमोजिम अनुगमन संयन्त्र अपनाईनेछ :-

- १) नदिजन्य तथा खानीजन्य साधारण निर्माणमुखी खनिज पदार्थ (ढुंगा, बालुवा, गिट्टी, ग्राभेल) उत्खनन / संकलन प्रक्रिया नियमानुसार भए नभएको सम्बन्धमा जिल्ला अनुगमन समितिले नदि तथा खानी क्षेत्रको व्यवस्थापन सम्बन्धमा जुनसुकै बेला अनुगमन गरि निर्देशन दिन सक्नेछ ।
- २) नदिजन्य / खानीजन्य साधारण निर्माणमुखी खनिज पदार्थ (ढुंगा, बालुवा, रोडा, ग्राभेल, गिट्टी) उत्खनन / संकलन हुने स्थानीय स्तरमा गठित अनुगमन तथा समन्वय समितिले नियमित रूपमा अनुगमन गरि सोको प्रतिवेदन जिल्ला अनुगमन समिति समक्ष पेश गर्नु पर्नेछ ।
- ३) स्थानीय तहहरुले सरोकारवाला निकायहरु समेतको सहभागितामा आवश्यक संयन्त्र बनाई नदिजन्य पदार्थको उपलब्धता, उत्खनन प्रशोधन र ढुवानी तथा बजार मार्ग समेतलाई आधार मानी प्रत्येक महिनाको पहिलो हप्ता भित्र अधिकतम विक्रि मुल्य तोकी अनिवार्य रूपमा लागु गर्नु पर्नेछ । उक्त कार्यका लागि आवश्यकता अनुसार सुरक्षा र सरोकारवाला निकायहरुको सहयोग लिई कृतिम अभाव हुन नदिने, चोरी निकासी रोक्ने जस्ता कार्यहरुको प्रभावकारी कार्यन्वयन गरि जिल्ला अनुगमन समितिलाई जानकारी गराउनु पर्नेछ ।
- ४) कार्यविधि पालन भए नभएको, उत्खनन परिमाणको नियन्त्रण, राजश्व चुहावट तथा चोरी नियन्त्रण लगायतका कार्यहरुको रोकथाम सम्बन्धी नियमित रूपमा अनुगमन गर्ने ।

प्रमुख

६. अनुगमन खर्च

- १) अनुगमन कार्यमा लाग्ने खर्च नदि तथा खानीजन्तु पुर्त्यको राजध र जरिवाना वापत जिल्ला समन्वय समितिलाई प्राप्त हुने रकमबाट व्यहोरिने छ ।
- २) निषेधित कार्य गरे वापत दण्ड, जरिवाना रकमबाट प्राप्त रकमको ३०% सम्मको रकम सो कार्यको कार्यवाहीमा क्रियाशील कर्मचारी, संघ, संस्था, सूचना गर्ने व्यक्ति, नेपाल प्रहरी र सशस्त्र प्रहरी बल समेत लाई प्रोत्साहन स्वरुप प्रदान गरिनेछ ।

७. दण्ड जरिवाना

प्रक्रिया पुरा नगरी अवैध रुपमा नदि/खानी क्षेत्रमा प्रवेश गरी नदिजन्य तथा खानीजन्य साधारण निर्माणमुखी खनिज पदार्थ (ढुंगा, बालुवा, गिट्टी, ग्राभेल) उत्खनन /संकलन गर्ने गराउने फर्म वा व्यक्तिको उत्खनन/संकलन गरिएका माल वस्तु जफत गरि देहाय वगोजिम दण्ड जरिवाना गरिनेछ :-

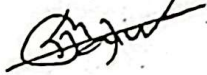
क्र.स.	कसुरको किसिम	दण्ड जरिवाना
१	नदीको पानी भित्र मेशिनरी प्रयोग गरी प्रवेश गरि बहाव क्षेत्रमा सामग्री संकलन गरेको अवस्थामा पक्राउ परेमा	स्काभेटर र व्याकहोल लोडर प्रयोग गरेमा पहिलो पटक लागि रु. ८०,०००/- (असि हजार रुपैयाँ), जे.सि.भि. प्रयोग गरेमा रु. ६०,०००/- (साठी हजार रुपैयाँ), ट्रीपर र ट्रक प्रयोग गरेमा रु. ४०,०००/- (चालिस हजार रुपैयाँ), ट्याक्टरलाई २०,०००/- (बीस हजार रुपैयाँ) जरिवाना लाग्नेछ ।
२	स्थानीय अनुगमन समिति र जिल्ला अनुगमन समितिमा अभिलेखीकरण नगराई नदि/खानी क्षेत्रमा मेशिन साधन प्रयोग गरेमा	स्काभेटर लागि रु. ७५,०००/- (पचहत्तर हजार रुपैयाँ) र व्याकहोल लोडरका लागि रु. ५०,०००/- (पचास हजार रुपैयाँ) जरिवाना लाग्नेछ ।
३	तोकिएको भन्दा बढी चौडाई तथा गहिराईबाट उत्खनन गरेमा	स्काभेटर लागि, रु. ८०,०००/- (असी हजार रुपैयाँ) र व्याकहोल लोडरका लागि रु. ६०,०००/- (साठी हजार रुपैयाँ) जरिवाना लाग्नेछ ।
४	तोकिए बन्दा बढी संख्यामा मेशिनहरु प्रयोग गरेमा	बढी प्रयोग भएको जुनसुकै मेशिन भएता पनि बढी प्रयोग भएको प्रति मेशिन वापत रु. ५०,०००/- (पचास हजार रुपैयाँ) जरिवाना लाग्नेछ ।
५	विहान सुयोदय भन्दा अगाडि र बेलुकी सुर्यास्त पछाडि संकलन/उत्खनन गरेमा	क्र.सं.१ मा तोकिएको जरिवानामा ५०% थप जरिवाना लाग्नेछ ।
६	नदीको धार परिवर्तन गरी सामग्री	रु. १,००,०००/- (एक लाख रुपैयाँ) जरिवाना हुनेछ ।

प्रमुख

	संकलन/उत्खनन् गरेमा	
७	IEE मा उल्लेखित क्षेत्र भन्दा बाहेक निषेधित स्थानबाट सामग्री उत्खनन् तथा संकलन गरेमा	स्काभेटरको लागि रु. ८०,०००/- (असी हजार रुपैयाँ) व्याकहोल लोडरका लागि रु. ६०,०००/- (साठी हजार रुपैयाँ) ट्रीपर तथा ट्रक प्रयोग गरेमा रु. ४०,०००/- (चालिस हजार रुपैयाँ) ट्याक्टरलाई रु. २०,०००/- (विस हजार रुपैयाँ) जरिवाना लाग्नेछ ।
८	माथी उल्लेखित कसुर दोहोर्याएमा	तोकिएको जरिवानामा ५०% थप जरिवाना लाग्नेछ ।
९	कुनै पनि स्थानीय निकायको स्वीकृती बेगर नदिजन्य / खानीजन्य पदार्थ तथा व्यक्तिगत जग्गाको माटो समेत अवैध रूपमा उत्खनन् गरेमा वा अनधिकृत रूपमा चोरी निकासी गरेमा	मेशिनरी औजार प्रयोग गरि चोरी निकासी गरेमा. मेशिनरी औजारको पहिलो पटक लागि रु. ७५,०००/- (पचहत्तर हजार रुपैयाँ), ट्रीपर तथा ट्रकका लागि रु. ३०,०००/- (तीस हजार रुपैयाँ), मिनिट्रक तथा सानो ट्रीपर लाई रु. २०,०००/- (वीस हजार रुपैयाँ) ट्याक्टरलाई रु. १०,०००/- (दश हजार रुपैयाँ मात्र) जरिवाना लाग्नेछ ।
१०	डुवानीका साधनहरुले ढुंगा, गिट्टी, बालुवा नछोपी राजमार्गमा पानी चुहाउँदै ढाला भन्दा माथी डुवानी गरेमा	१) ढाला भन्दा बढी डुवानी गरेमा ट्रीपर तथा ट्रकको लागि रु. १०,०००/- (दश हजार रुपैयाँ), मिनी ट्रक तथा सानो ट्रीपरको लागि रु. ७,०००/- (सात हजार रुपैयाँ), ट्याक्टरको लागि रु. ५,०००/- (पाँच हजार रुपैयाँ) जरिवाना लाग्नेछ । २) नछोपी/राजमार्गमा पानी चुहाउँदै डुवानी गरेमा ट्रीपर तथा ट्रकको लागि रु. ५,०००/- (पाँच हजार रुपैयाँ), मिनी ट्रक तथा सानो ट्रीपरको लागि रु. ४,०००/- (चार हजार रुपैयाँ), ट्याक्टरको लागि रु. ३,०००/- (तीन हजार रुपैयाँ) जरिवाना लाग्नेछ ।
११	यसमा उल्लेखित बाहेक अन्य कसुर गरेमा	जिल्ला अनुगमन समितिको निर्णय अनुसार ।

- १) कार्यविधि विपरित कार्य गरेमा त्यस्ता सवारी साधनलाई नेपाल प्रहरी अथवा सशस्त्र प्रहरीले तुरुन्त नियन्त्रणमा लिई तोकिएको जरिवाना गर्न जिल्ला समन्वय समितिमा सिफारिस गर्ने ।
- २) जिल्ला समन्वय समितिले सो सिफारिसका आधारमा दण्ड जरिवाना गर्नेछ ।

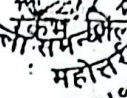
प्रमुख

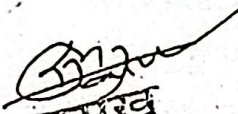

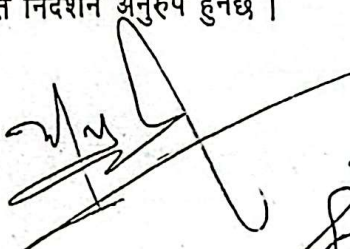

-
 २०७३
- ३) दण्ड जरिवाना वापत उठेको बाँकी जिल्ला समन्वय समितिको राजस्व खातामा जम्मा हुनेछ।
 - ४) अनुगमनको क्रममा जफत गरिएका नदिजन्य तथा खानीजन्य श्रोतहरूको विवरण जिल्ला समन्वय समितिले सम्बन्धित स्थानीय तहलाई उपलब्ध गराउनेछ। सो सामग्रीहरू स्थानीय तहले कानून बमोजिम बढाबढको माध्यमबाट लिलाम बिक्रि गर्नु पर्नेछ।
 - ५) उपरोक्त विषयलाई प्रभावकारी कार्यन्वयनका लागि तोकिएको मापदण्ड र निर्देशनको पालना नभएको खण्डमा जिल्ला अनुगमन समितिले आवश्यकता अनुसार सवारी साधन तथा मेशिन जफत गरि लिलाम बिक्रि गर्न सक्नेछ।

६. विविध

- १) नदिजन्य/खानीजन्य पदार्थ उत्खनन् गरिने स्थलमा नदिजन्य पदार्थ उत्खनन् संकलन गर्न स्वीकृती प्राप्त ठेकेदार र यस कार्यविधिको दफा ७ बमोजिम हुने कसुर र दण्ड जरिवानाको विवरण सूचना-पार्टीमा सबैले देखे गरि उत्खनन् स्थानमा राखे व्यवस्था सम्बन्धित स्थानीय तहले मिलाउनु पर्नेछ।
- २) यो कार्यविधिलाई जिल्ला अनुगमन समितिले आवश्यकता अनुसार संसोधन गरि लागु गर्न सक्नेछ।
- ३) यस कार्यविधिमा उल्लेखित भएका प्रावधानहरू संघ, प्रदेश र सम्बन्धित स्थानीयतहको कानूनसँग, बझिएको खण्डमा संघीय कानूनमा व्यवस्था भए बमोजिम र नभएमा प्रदेश कानून बमोजिम हुनेछ।
- ४) यस कार्यविधिमा नपरेका कुनै अवस्था आईपरेमा संघ तथा प्रदेश सरकारको सम्बन्धित मन्त्रालयको नीति निर्देशन अनुरूप हुनेछ।

 प्रमुख

अनुसूची-१

(कार्यविधिको दफा ३.(६) को (६.१) र (६.६)सँग सम्वन्धित)

जिल्ला समन्वय समितिको कार्यालय

महोत्तरी, मधेश प्रदेश, नेपाल

नदिजन्य /खानीजन्य पदार्थ उत्खनन संकलनमा प्रयोग गरिने मेशिन औजार र संचालकको अभिलेख

यस जिल्लाको खोला/नदी तथा खानी क्षेत्रबाट नदिजन्य/खानीजन्य पदार्थ उत्खनन/संकलन कार्यको लागि IEE कार्यन्वयनक सम्वन्धमा मेशिनरी औजारको प्रयोग र परिमाण नियन्त्रणका लागि दैनिक तयार गरिने अभिलेख ।

नाका वा घाट भएको नदीको नाम:

उत्खनन स्थल/ वगरको नाम:

मेशिनरी प्रयोग गर्ने अवधि:देखिसम्म

मेशिन प्रयोगकर्ताको नाम र सम्पर्क नं.:

अपरेटरको नाम र सम्पर्क नं.:

सि.नं.	प्रयोग हुने मेशिनारिको किसिम	मेशिनारिको चयाचिस नं.	उत्खनन परिमाण	कैफियत

सम्वन्धित क्षेत्रको हेकेदार/उत्खनन/संकलनकर्ताको

स्थानीय अनुगमन समिति प्रमुखको

दस्तखत:

दस्तखत:

नाम:

नाम:

मिति:

मिति:

अनुसूची-२

जिल्ला समन्वय समितिको कार्यालय

महोत्तरी, मधेश प्रदेश, नेपाल

नदिजन्य/खानिजन्य सामग्री (ढुंगा, गिट्टी, बलुवा, रोडा, ग्राभेल) उत्खनन/संकलन कार्यको अनुगमन सूचक

अनुगमन गर्ने निकाय: जिल्ला अनुगमन समिति

क्र.स.	विवरण	अनुगमन वाट देखिएको व्यहोरा			कैफियत
१	अनुगमन गरिएको खोला तथा नदीको व्यहोरा				
२	उत्खनन् स्थल रहेको ठेगाना	बगरको नाम:			
		ठेगाना:			
३	उत्खनन्/संकलन गर्न स्वीकृति दिने निकाय:				
४	IEE स्वीकृत भएको/नभएको:				
५	दैनिक उत्खनन् गरिएको परिमाण:				
६	नदिजन्य/खानीजन्य पदार्थ उत्खनन्/संकलन गर्ने विधि:(मेशिनबाट वा मानिसद्वारा हो खुलाउने)	विवरण	IEE प्रतिवेदन प्रस्तावित	स्थलगत अनुगमनमा देखिएको स्थिति.	
		उत्खनन् स्थलको गहिराई			
		नदि/खोलाको किनारवाट छोड्नुपर्ने दुरी			
		पक्कि पुलबाट तल माथिको दुरी			
		उत्खनन् परिमाण			
		अन्य केहि भए			
६.१	मेशिनबाट संकलन भएको भए मेशिनको संख्या र मेशिनको नं.:				
६.२	मानिसबाट उत्खनन्/संकलन हुने भए रोजगारी प्राप्त कामदारको संख्या:				

११

७	नदिजन्य/खानिजन्य सामग्री उत्खनन्/संकलनवाट देखिएका सकारात्मक कुराहरु		
८	नदिजन्य/खानीजन्यसामग्री उत्खनन्/संकलनवाट देखिएका नकारात्मक कुराहरु:		
९	उत्खनन्/संकलन कार्यमा स्थानीयहरुको सहभातिताको अवस्था:		
१०	उत्खनन् नजिक कसर संचालनमा रहे वा नरहेको:		
१०.१	संचालनमा रहेको भए कसर उद्योग नाम, ठेगाना		
११	अन्य केहि भए:		

अनुगमन टोलीको विवरण:

क्र.सं:	नाम	पद	दस्तखत
१			
२			
३			
४			
५			
६			
७			

अनुगमन मिति:-

प्रमुख

१२

अनुसूची-३

जिल्ला समन्वय समितिको कार्यालय
महोत्तरी, मधेश प्रदेश, नेपाल

साधारण निर्माणमुली खनिज (बालुवा, रोडा, ढुंगा, ग्राभेल) उद्योग उत्खनन/संकलन कार्यको अनुगमन सूत्र

क्र.सं.	विवरण	अनुगमन बाट देखिएको व्यहोरा	कैफियत
१	अनुगमन गरिएको ढुंगा खानीको नाम र दर्ता प्रमाणपत्र नं.:		
२	खानिस्थल रहेको ठेगाना:		
३	उद्योग दर्ता भएको निकाय:		
४	IEE स्वीकृत भाईको/नभएको:		
५	दैनिक उत्खनन गरिएको परिमाण:		
६	उत्खनन विधि:		
६.१	मेशिनको संख्या र विवरण		
६.२	रोजगारी प्राप्त कामदारको संख्या		
७	उद्योग संचालनबाट देखिएका सकारात्मक पक्षहरू:		
८	उद्योग संचालनबाट देखिएका नकारात्मक कुराहरू:		
९	उद्योग संचालन कार्यमा स्थानीयहरूको सहभागिताको अवस्था:		
१०	खानी उद्योग क्रसर संचालनमा रहे वा नरहेको:		
१०.१	संचालनमा रहेको भए क्रसर उद्योगको नाम, ठेगाना:		
११	खानी उद्योगले पालना गर्नुपर्ने मुख्य शर्तहरू पालना गरे नगरेको अवस्था:		
११.१	वेन्चिंग पद्धतिबाट खानी संचालन गरे नगरेको:		
११.२	खानिस्थलबाट निस्केको धुलो थिप्रियाउनु पोखरी (Siltation Pond) निर्माण गरे नगरेको:		
११.३	खानी क्षेत्रमा सुरक्षाका दृष्टिकोण वा बाहिरी आवत जावत बन्द गर्न उत्खनन क्षेत्रमा खानी संचालकले क्यारी क्षेत्रमा/माईनिंग क्षेत्रमा तारवार लगाए वा नलगाएको:		
११.४	उद्योगबाट निस्केको Waste Material व्यवस्थापनको अवस्था (उद्योग जग्गाभन्दा अन्य सार्वजनिक स्थलमा भए)		
११.५	माईनिंग स्किम्मा उल्लेखित भएको क्षेत्रभन्दा बाहिर गई उत्खनन		

प्रमुख १३

	गरे वा नगरेको:		
११.६	IEE प्रतिवेदनमा स्वीकृत परिमाणभन्दा बढी उत्खनन् गरे/नगरेको		
११.७	Waste Material सिधै खोला, खोल्सीमा मिसाए/नमिसाएको		
११.८	खनिज पदार्थ भण्डार गर्न तथा जम्मा गर्नेस्थलमा खनिज कार्यको परिमाणको मप गर्न यधोचित यन्त्रहरु राखे/नराखेको		
११.९	उत्खनन् कार्य गर्दा खोलाको तोपा, टनेल खाल्टो ईत्यदीमा कुनै दुर्घटना हुन् नपाउने गरि सुरक्षाका व्यवस्थापन गर्ने । कामदारहरुलाई सुरक्षा सामग्री (हेल्मेट,सेफटी,बुट,चस्मा,पन्जा)प्रयोग गर्न लगाएर काममा लगाए/नलगाएको		
११.१०	उद्योग सम्बन्धि विवरणहरु खुलाई मूलद्वारमा बोर्ड राखे/नराखेको		
११.११	खानी भित्र Drainage को उचित व्यवस्था गरे/नगरेको		
११.१२	उद्योग संचालन गर्दा साधारण निर्माणमुखी ढुंगा, मिसिएको ओभरवर्डन माटोलाई आफ्नो उद्योगको जगामा नै व्यवस्थापन गरिराखे, त्यस्ता माटोहरु खनिजकै खोल्सी खोला वा सार्वजनिक जगामा राखे/नराखेको		
१२	अन्य केहि भए		

अनुगमन टोलीको विवरण:

क्र.स.	नाम	पद	दस्तखत
१			
२			
३			
४			

अनुगमन मिति:

गमुख